

NOVEMBRE 2023

**INSTITUT D'ESTUDIS
ESTRATÈGICS**

Foment
del Treball Nacional

EL THINK TANK DE FOMENT DEL TREBALL

BONS LLOCS DE TREBALL DEMOCRÀCIA, CREIXEMENT I BENESTAR EN EL SEGLE XXI

Amb la crisi financera de 2008 va emergir un malestar social que, lluny de desaparèixer, ha arrelat en la gran majoria de països occidentals. La necessitat d'abordar les raons més profundes d'aquest descontentament va conduir a la creació del Institut d'Estudis Estratègics, el *think tank* de Foment del Treball, que l'any 2019 va presentar el seu document fundacional *Per un nou pacte social. Davant les reptes del capitalisme i la democràcia*. Posteriors esdeveniments dramàtics com la pandèmia o la guerra d'Ucraïna han evidenciat preocupants febleses de l'economia globalitzada i han accentuat la necessitat de reconduir les seves disfuncions.

En els quinze anys transcorreguts des de la irrupció de la crisi, s'han evitat els pitjors escenaris i s'han aconseguit alguns avenços notables en àmbits com la supervisió financera, l'atenció als col·lectius més desfavorits o la gestió coordinada davant la pandèmia. No obstant això, roman aquesta incomoditat social que alimenta els radicalismes polítics, que constitueixen la major de les amenaces per a les democràcies liberals. Però aquests populismes no són el problema, sinó la manifestació més contundent de mals de fons que no acabem d'abordar. Entre ells, i de manera destacada, la falta de bons llocs de treball.

Després de l'afortunat enfonsament del bloc soviètic, vàrem iniciar una etapa sustentada en una desregulació i obertura accelerada, que va comportar elevats creixements econòmics i la generació de molta ocupació si bé, sovint, de baixa qualitat. Així, es va anar larvant un malestar que, encara sense manifestar-se de manera sorollosa, va adquirir consistència fins a explotar amb motiu de la crisi financera, donant origen a forces populistes, avui presents en totes les democràcies occidentals. En resposta a tot això, i per evitar un esclat social que, a vegades, semblava imminent, s'ha optat per una major intervenció dels poders públics a favor dels més desfavorits, ja sigui per la via de l'augment del salari mínim o del desplaçament de tota una panòpia d'ajudes directes.

Però cap de les dues aproximacions, la generació massiva de treball de baixa qualitat o les ajudes directes, resoldrà el mal de fons. L'única alternativa és acostar a tots els ciutadans la possibilitat d'una bona ocupació, entesa com aquella que és sinònim de suficiència i dignitat, que ofereix la possibilitat d'albirar i confiar en un futur estable de treball i decència. I encara estem lluny d'això doncs per millorar la qualitat de l'ocupació són necessaris canvis estructurals i estratègics.

Així, des del *think tank* pretenem constituir-nos com un espai de trobada, debat i elaboració de propostes per a una major generació de bones ocupacions. El treball decent a l'abast de tots és el primer element legitimador del bon capitalisme i la base indispensable de la democràcia parlamentària. Com a continuació detallem, i atesa la magnitud de la qüestió, els debats han d'abastar problemàtiques molt diverses, amb enfocaments també diferenciats i orientar-se a àmbits geogràfics així mateix plurals. Conscients que les actuacions més determinants han d'implementar-se en espais supranacionals treballarem, quan sigui convenient, en col·laboració amb entitats d'altres països. En concret, l'actuació pivotarà sobre els següents eixos:

I. L'ocupació i la condició humana

El mercat laboral reflecteix de manera paradigmàtica la confusió generalitzada del moment. Així, davant la notable desafecció cap el treball en el món occidental, predominen dues interpretacions molt diferenciades. D'una part, la d'aquells que perceben que l'ocupació ja no és garantia de vida decent, sinó que, en no poques ocasions, porta a un malviure sense fi. I, d'una altra, la dels qui acusen les noves generacions de manca del valor de l'esforç, conseqüència d'un estat protector en excés. Per a un major embolic, es ve asseverant que la revolució tecnològica expulsarà bona part de la ciutadania del món del treball. No obstant això, en qualsevol circumstància, la immutable condició humana continuarà requerint el treball com el mitjà per dotar-se del necessari per viure alhora que, en bona part, per realitzar-se i relacionar-se. Només si compartim una mateixa perspectiva sobre el sentit del treball en aquest segle XXI, podrem avançar cap a aquest món millor al qual aspirem.

II. La dignitat i necessitat de totes les ocupacions

En el capitalisme pel qual optem, l'estímul a l'emprenedoria i el reconeixement de l'èxit són perfectament compatibles amb que el treball, el que sigui, esdevingui garantia d'una vida digna; a diferència d'interpretacions interessades i simplistes de conceptes complexos com la meritocràcia o el talent que legitimen condicions de mera supervivència per determinants llocs de treball. Hem oblidat ràpidament com la recent pandèmia ens va mostrar com són de transcendents moltes ocupacions que tendim a menysvalorar, malgrat que continuaran essent indispensables, encara en un escenari de ple apogeu de la intel·ligència artificial.

III. Desigualtat, treball i capital

En el nostre document fundacional *Per un nou pacte social. Davant els reptes del capitalisme i la democràcia*, assenyalàvem "...amb la crisi es destaca, també, la personalitat del model econòmic i social i la seva tendència natural a la desigualtat que cal corregir. Una qüestió central en el debat públic i la manifestació més paradigmàtica de l'esvaïment d'aquest gran pacte social europeu. S'ha alimentat la sensació d'una desigualtat desmesurada que s'alimenta de l'evolució de les rendes del capital versus les del treball; de la desocupació estructural; de la caiguda del nivell de salaris en treballs de baixa o mitja qualificació; o del nivell de precarietat laboral". En els quatre anys transcorreguts des de la presentació del nostre informe, s'ha millorat en algun d'aquests aspectes, però continua resultant indispensable un repartiment més equitatiu de la riquesa i una fiscalitat més justa i universal.

IV. Una revolució tecnològica al servei del bé comú

La intel·ligència artificial constitueix un extraordinari avenç en aquest procés de revolució digital que condiona l'activitat econòmica i pot arribar a alterar la naturalesa humana. Davant l'imparable desenvolupament científic, la gran qüestió és com conduir els nous escenaris en què ens endinsarem. En l'essencial, no estem davant res nou perquè, com ha succeït amb totes les grans innovacions al llarg de la història, el progrés pot fracturar la societat o, per contra, generar una major riquesa compartida. La gran qüestió és, de nou, com la tecnologia afecta l'actual model productiu i social i com

regular aquests nous escenaris atenent l'interès general, de manera que no s'engrandeixin les diferències, sinó que el major benestar arribi a tothom.

V. Un sector públic eficient i suficient

El trànsit cap a una economia capaç de generar bons llocs de treball passa pel bon fer dels poders públics; tant en les polítiques que dissenyin com en un ús racional i eficient dels recursos. En el document *Una estratègia per a avaluar les polítiques públiques. En el marc de la indispensable i urgent reforma de les Administracions* de desembre de 2020 dèiem "Tota estratègia d'avaluació de les polítiques públiques ha d'emmarcar-se en el context més ampli de reforma de les Administracions, amb tres prioritats principals: un millor sistema d'atracció i retenció de talent; un ús generalitzat de la ciència, tecnologia i coneixement en la formulació i gestió de polítiques; i una major coordinació entre els diversos nivells de les Administracions Públiques". En aquest sentit, adquireix una renovada importància la col·laboració publicoprivada que, amb major o menor intensitat, experimentem des de fa dècades. Les moltes experiències satisfactòries haurien de servir d'estímul per a, des de la transparència i lleialtat mútua, abordar noves iniciatives d'interès general.

VI. Regular l'economia global

Una economia global requereix d'una regulació també global, que ens manca. I només la Unió Europea, el nostre espai supranacional, pot resoldre-ho. En determinats supòsits podrà fer-ho directament mentre que, en uns altres, haurà de parlar amb una sola veu en aquest nou escenari global multipolar encara per definir. Mentrestant, la Unió Europea té capacitat suficient per avançar en política antimonopoli, en regular la revolució tecnològica, en desenvolupar polítiques socials comunes i en una major harmonització fiscal entre els seus Estats membres, que mostren disparitats insostenibles en el si d'un mercat únic. Així mateix, dinàmiques tan determinants per al nostre futur com la immigració i l'adaptació al canvi climàtic han de ser dirigides i regulades des d'àmbits supranacionals.

VII. Millorar la productivitat

El primer pas per a un millor repartiment és una major generació de riquesa, d'aquella que crea noves i bones ocupacions i incrementa la qualitat de les actuals. Aquest és un objectiu que requereix de la combinació d'ambició empresarial, de bones polítiques públiques que estableixin els incentius adequats i d'una àmplia acceptació social. Aquest nou marc forçosament es tradueix en avenços tecnològics i, finalment, en la millora de cada unitat productiva. Els ecosistemes innovadors són aquells que augmenten la renda per càpita dels seus habitants de forma sostinguda; són sistemes competitiu i els seus productes, als preus dels mercats globals, s'elaboren amb salaris alts i amb pressupostos públics suficients. La competitivitat, en aquestes condicions, no s'aconsegueix sense un increment de l'eficiència en la producció derivada de la incorporació sistemàtica del canvi tecnològic i, en definitiva, de la productiva; és a dir, millorant la relació entre la producció total de béns i serveis, PIB, i la quantitat de recursos utilitzats, és a dir la mà d'obra, l'equip, l'energia, les matèries primeres i el capital.

VIII. Marc laboral i diàleg social. Experimentació i acord

Com hem vist en anys recents, el diàleg social ha jugat un paper determinant per afrontar conjuntures molt difícils i imprevistes. Una interlocució que hem d'emfatitzar a tots els nivells per respondre a les exigències d'un món del treball en canvi accelerat i que es veurà cada vegada més subjecte a les aplicacions pràctiques de la intel·ligència artificial. I hem de fer-ho sense por d'innovar en matèria de relacions laborals. Tota iniciativa assenyada que pugui contribuir a generar millors ocupacions, encara sense haver estat experimentada prèviament, ha de ser considerada i abordada sense apriorismes ideològics ni temor al fracàs.

IX. Formació

La formació es converteix en un element determinant per a una major generació de bons llocs de treball, especialment davant un escenari de canvis profunds que aparcarà unes certes ocupacions, generarà nous perfils laborals i transformarà moltes de les feines que persisteixin. Haurem d'abordar la formació des d'una doble perspectiva complementària. D'una part, l'educació en uns coneixements essencials de caràcter general i transversal i, d'una altra, una major proximitat al món productiu en el qual el paper de l'empresa com a ensenyant serà cada vegada més determinant.

X. La dimensió de les nostres empreses

Un element clau de competitivitat i generació de bones ocupacions radica en la dimensió de les empreses, un aspecte en el qual mostrem mancances encara molt significades. Diversos estudis han demostrat com, a igualtat de grandària, les empreses espanyoles són tan o més competitives que les dels països europeus més avançats. El problema radica en l'encara escàs volum mitjà de les nostres unitats productives, malgrat que en els últims anys s'han produït avenços significatius. El relleu generacional acompanyat d'una nova mentalitat i la irrupció dels socis financers en les seves diverses modalitats són elements que juguen a favor d'aquest major dimensionament, que hauria de venir a favorit, també, per una sensibilitat més gran dels poders públics.

Foment

del Treball Nacional

Per a més informació:

www.foment.com
93 484 12 27
comunicacio@foment.com